

مراودات فرهنگی میان نخبگان دو کشور امیدوار بود. پس از سفیر گرجستان حسین احمدی درباره «نقش گرجیها در دوران شاه عباس اول» سخن گفت و خدمات الله وردی خان و امامقلی خان را یکی از نمونه‌های برجسته خدمات گرجیان در دربار صفوی برشمرد.

در بخش پایانی نشست، آخرین سخنران میزگرد ایران و گرجستان، دکتر محمود رضا قدس «تأثیرات سیاسی و اقتصادی و فرهنگی قفقاز بر شمال ایران در قرن نوزدهم» را مورد بررسی قرار داد، و از تأثیرپذیری سیاسی، اجتماعی و اقتصادی حاصل از ارتباطات شمال ایران به خصوص گیلان و آذربایجان در قرن ۱۹ و ۲۰ یاد کرد. وی که سخنان خود را به آمار و ارقام نیز مستند کرده بود ورود افکار جدید در قالب مشروطه‌خواهی و در نتیجه ایجاد انجمنهای سیاسی، استفاده از روشهای نوین در اعتراضات عمومی و شکل‌گیری جنبشهای گروهی طبقات پایین جامعه، خاصه کارگران، را تماماً از نشانه‌های تأثیر دیدگاههای انقلابی رایج در قفقاز بین ایرانیان دانست و گفت که مهاجران ایرانی ساکن در قفقاز در شمار اولین گروه تأثیر پذیرندگان جریانهای فعال در منطقه قفقاز بودند.

با این سخنرانی، جلسات «میزگرد ایران و گرجستان» پایان یافت. نشستهای نسبتاً پر تعداد اعضای میزگرد نیز به پایان رسید. امید است که با تداوم چنین نشستهایی، که هم در تعمیق مناسبات بین‌المللی و هم در بالا بردن توان کارشناسی دستگاه سیاست خارجی اثر گذار خواهد بود، توفیق روزافزون یارشان باشد.

۱. حقیقت‌جو

مؤسسه بین‌المللی تاریخ اجتماعی*

آمستردام

مؤسسه بین‌المللی تاریخ اجتماعی در آمستردام از سال ۱۹۳۵م / ۱۳۱۴ش فعالیتهای خود را با اهداف ارتقای سطح دانش و تحقیقات علمی در زمینه تاریخ اقتصادی و اجتماعی آغاز کرد. این مؤسسه دارای سه رکن اصلی می‌باشد که عبارت

* با سپاس از دکتر تورج اتابکی، مدیر بخش ایرانشناسی و مطالعات آسیای مرکزی دانشگاه اوتریخت هلند که اطلاعات گرانبهائی در خصوص تاریخچه تأسیس مؤسسه در اختیار نگارنده قرار داد.

است از:

- مؤسسه بین‌المللی تاریخ اجتماعی (IISH).
- بایگانی تاریخ اقتصادی هلند (NEHA) که کتابخانه تاریخ اقتصادی (EHB) را درون خود دارد.
- موزه مطبوعات هلند (NPM).

همچنین بایگانی واحد دیداری-شنیداری که محققان از امکانات آن بهره می‌برند. مؤسسه بین‌المللی تاریخ اجتماعی، مجموع معتابهی از اسناد و مدارک در زمینه مسائل جنبشهای اجتماعی را گردآوری کرده است که به گاه مراجعه پژوهشگران از مرکز اسناد آن استفاده می‌کنند. این مؤسسه با برپایی کنگره‌ها، سمپوزیومها، نمایشگاهها و دایر کردن کارگاههای آموزشی و پژوهشی و تبادل اطلاعات و تجربیات، به گسترش فضای علمی در تحقیقات اجتماعی یاری رسانده است. مؤسسه بین‌المللی تاریخ اجتماعی، دارای نشریه‌ای تخصصی با عنوان «نشریه بین‌المللی تاریخ اجتماعی»^{۳۶} است که در آن مطالب نو درباره تحقیقات اجتماعی، اطلاعات کتابشناختی و اخبار تخصصی درج و در اختیار پژوهندگان و علاقه‌مندان این رشته قرار می‌گیرد.

در حال حاضر تعداد ۶۰۰,۰۰۰ عنوان کتاب و ساله، ۷۵۰۰۰ نشریه ادواری، ۳۴۴ عنوان اسناد و مدارک متعلق به افراد خارجی و حدود ۷۵۰ عنوان بایگانی متعلق به افراد هلندی، همچنین ۱۷۰,۰۰۰ عکس، کاریکاتور، پوستر در بخشهای کتابخانه و مرکز اسناد مؤسسه نگاهداری می‌شود.

از مجموعه اسناد و مدارک ارزشمندی که در مؤسسه بین‌المللی تاریخ اجتماعی نگاهداری می‌شود می‌توان به مجموعه میراث کارل مارکس و مخالفش میخائیل باکونین، اسنادی درباره کمون پاریس، نامه‌ها و اسناد سیلویا پانکهورست^{۳۷} بانوی مبارز انگلیس اشاره کرد.

همچنین از مهمترین مجموعه‌های مربوط به سده بیستم می‌توان به مجموعه‌های سندیکا‌های اسپانیایی و مکاتبات و اسناد اِماگُلْدَمَن^{۳۸} بانوی نویسنده آنارشیست اشاره کرد. از اسناد نه‌چندان کهن می‌توان به دستنوشته‌ها و نامه‌های ولفگانگ آبندورت^{۳۹} و نیز بایگانی کنفدراسیون بین‌المللی اتحادیه‌های آزاد کارگران (ICFTU) اشاره کرد.

از مهمترین مجموعه‌هایی که در سالهای اخیر به مؤسسه رسیده است می‌توان به

36. The International Review of Social History.

37. Sylvia E. Pankhurst, 1882-1960.

38. Emma Goldman, 1869-1940.

39. Wolfgang Abendroth, 1906-1985.

اسناد شورش دانشجویی میدان تیان آئمن یکن در بهار ۱۹۸۹ اشاره کرد که دربرگیرنده روزنامه، اعلامیه و عکسهای مستند این واقعه می‌باشد. همچنین اسناد جنبش همبستگی (Solidaynosc) در لهستان که در مؤسسه موجود است.

شایسته است به تکاپوی بخش روسیه مؤسسه نیز اشاره شود که موفق به گردآوری زندگینامه قربانیان دوران تصفیه‌های استالینی و ثبت و ضبط اطلاعات به دست آمده بر روی میکروفیلم شده است که هم‌اکنون خدمات این بخش در اختیار محققان قرار دارد. از بخشهای جالب مؤسسه، می‌توان به کتابخانه کَشْنُر^{۴۰} که دارای ۱۰۰۰۰۰ جلد کتاب مربوط به تاریخ اجتماعی و اقتصادی انگلستان از ۱۶۵۰ تا ۱۸۸۰ است، اشاره کرد. رهیافت به اسناد و مدارک موجود در مؤسسه از راه شبکه رایانه‌ای میسر است. مؤسسه بین‌المللی تاریخ اجتماعی، به شبکه بین‌المللی اطلاعات رایانه‌ای (اینترنِت) متصل است و از این راه با بسیاری از مؤسسات پژوهشی در ارتباط است.

ایران، قفقاز و آسیای مرکزی

این بخش نونیا که از سال ۱۹۹۵ در مؤسسه دایر گردید، طی این مدت موفق شده

40. L. Kashnor.

است مجموعه قابل توجهی از اسناد کمیترن، مربوط به سالهای ۱۹۲۱ تا ۱۹۴۱ / ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰، دربرگیرنده گزارشهایی از مأموران کمیترن در منطقه تهیه کند؛ همچنین نشریات درون سازمانی حزب کمونیست ایران در این بخش نگهداری می‌شود. هم‌اکنون این بخش سعی دارد مجموعه اسناد و نشریات کمیاب و منتشر نشده جنبشهای اجتماعی ایران و جنوب قفقاز مربوط به سالهای ۱۹۰۰ تا ۱۹۲۱ / ۱۲۷۹ تا ۱۳۰۰ را گرد آورد که این مجموعه شامل اسناد، نشریات، کتاب، اعلامیه، جزوات و بیانیه‌های مشروطه‌خواهان، اتحادیه‌های صنفی و احزاب سیاسی می‌باشد. این بخش تاکنون موفق شده است اسنادی را که در بایگانی‌های دولتی روسیه تزاری و شوروی موجود است به دست آورد. گردآوری اسناد تاریخ سیاسی و اجتماعی ایران از پایان جنگ جهانی دوم، از دیگر اهداف عمده این بخش می‌باشد که البته تاکنون با همکاری برخی مؤسسه‌های اسنادی و پژوهشی، نظیر «مرکز اسناد و پژوهشهای ایرانی» در پاریس، مقادیر معتابیهی از کتابها و کپی اسناد مربوط به تاریخ اجتماعی پنجاه سال اخیر ایران فراهم آمده است. در کنار مجموعه‌های اسناد نوشتاری بخش ایرانی مؤسسه بین‌المللی تاریخ اجتماعی، طرح گرد آوردن تاریخ شفاهی نیز آغاز شده است و در حال حاضر ۲۶۲ ساعت مصاحبه بر روی نوار ویدیویی با ۲۸ نفر از فعالان چپ‌گرا صورت گرفته است.

ص. کاظمینی

نشانی این مؤسسه به شرح زیر است:

Department of Iran, the Caucasus and Central Asia International Institute of Social
History Cruquiusweg 31, 1019 AT Amsterdam
HOLLAND
Tel : 31-20-6685866
Fax : 31-20-6654181